

Několik úvah k právnímu postavení agentur práce a specifikům právního vztahu agentur práce a uživatelů

Some thoughts on the position of job agencies and the specifics of the relationship job agency-user from the legal perspective

Mgr. Michal Dittrich *

Abstract

The article deals primarily with the nature of the legal position of job agencies. In particular, the article focuses on the definition of the legal relation towards the user within the context of its specifics from the point of view of the Commercial Code (Act No. 513/1991 Sb.), of the Civil Code (Act No. 40/1964 Sb.) and from the point of view of the Labour Code (Act No. 40/1964 Sb.) as well.

I. Úvodem

Tento příspěvek je věnován agenturám práce resp. agenturnímu zaměstnávání jako takovému se zaměřením zejména na právní zakotvení tohoto právního institutu v právním řádu ČR, povaze právních vztahů na podstatu právních vztahů vznikajících v souvislosti s touto problematikou. Pouze na úvod zrekapituluji, že agenturou zaměstnání je právní subjekt, který může být bezpochyby fyzickou i právnickou osobou. Základ problematiky, spíše pojmové vymezení agentur práce a agenturního zaměstnávání, je primárně upravena v ust. § 14 odst. 1, 3 písm.b) zákona č. 435/2004 Sb.o zaměstnanosti (dále jen „ZoZ“). Písmeno b) daného ustanovení praví, že právnické nebo fyzické osoby mají povolení k příslušné formě zprostředkování zaměstnání, tyto subjekty se tudíž nazývají agentury práce.

Výše uvedené je zakotveno v části druhé s názvem zprostředkování zaměstnání hlava I. obecných ustanovení ZoZ. Za zmínku stojí uvést, že existují dva subjekty oprávněné zprostředkovávat ze zákona práci, kterými jsou podle právní úpravy ust. § 14 ZoZ jednak ony agentury práce a dále pak i krajské pobočky Úřadu práce. Zmíněné ustanovení § 14 odst. 3 ZoZ konkrétně zní cit.

„Zaměstnání zprostředkovávají za podmínek stanovených tímto zákonem

- a. krajské pobočky Úřadu práce,
- b. právnické nebo fyzické osoby, pokud mají povolení k příslušné formě zprostředkování zaměstnání (dále jen "agentury práce"). Zaměstnání zprostředkovávají za podmínek stanovených tímto zákonem.

Rozdíl mezi výše uvedenými subjekty zprostředkování jsou zřejmé, subjekty se liší v právním postavení, právní podstatě, tzn. úřady práce jsou státními orgány bez právní subjektivity, kdežto agentura práce je právním subjektem soukromoprávním, které jsou navíc na rozdíl od poboček Úřadů práce nadány oprávněním dle ust. § 14 odst. 1 písm. b) ZoZ, podle kteréhožto ustanovení jsou oprávněny zaměstnávat fyzické osoby za účelem jejich práce pro uživatele.

V konkrétnu je agenturám práce věnována pozornost v ust. §§ 58 až 66 ZoZ a pokud se týče vlastní úpravy práv a povinností jakož i obsahových náležitostí dohod mezi zaměstnancem a agenturou práce na jedné straně, uživatelem a zaměstnancem na straně druhé, jsou této problematice věnována ustanovení §§ 307a až 309 zák.č. 262/2006 Sb., zákoníku práce v platném znění (dále jen „ZPr“).

Tímto bych na úvod mého příspěvku pouze krátce rekapituloval pro orientaci s podstatou a právním vymezením agenturního zaměstnání.

II.

Nyní k podstatě problematiky, na kterou bych rád svým příspěvkem poukázal a vybědl bych tak k dalším úvahám .

Problém první, který shledávám, je jednak vůbec právní postavení agentur zaměstnání, tzn. zda-li se jedná o subjekty civilního práva nebo zda-li se jedná o subjekty obchodního práva, tedy podnikatele nebo kompromisní řešení, tj. zda-li připadá v úvahu obě dvě řešení s tím, že jejich právní podstata se řídí v každém konkrétním případě charakterem subjektu podle toho, zda-li naplňuje znaky podnikatele a podnikatelské činnosti či nikoliv.

Dalším okruhem otázek, které vznikají v souvislosti s tímto právním institutem je i podstata právního vztahu vznikajícího mezi agenturou práce na jedné straně a uživatelem na straně druhé. To znamená je takto založený právní vztah pracovněprávním, obchodně právním či ryze občanskoprávním vztahem? Je právní vztah mezi agenturou práce a uživatelem založený dohodou o dočasném přidělení zaměstnance agentury práce právním vztahem obchodně právním či občanskoprávním na jedné straně nicméně s prvky pracovněprávními, když náležitosti této dohody jsou zároveň zakotveny v zákoníku práce nebo se jedná jen o pracovněprávní vztah na straně druhé? To je dalším z okruhů otázek, které by mohly být v praxi řešeny. Právě těmto otázkám nebylo věnováno v odborné literatuře tolik pozornosti, ačkoliv zmínky týkající se konkrétně těchto problémů se již v odborné literatuře vyskytují.[\[1\]](#)

Co se týče dosavadních názorů a závěrů ohledně postavení subjektů agentur práce a uživatele, pak nutno konstatovat, že převládají v odborné literatuře názory, že se má v případě vztahů mezi agenturou a uživatelem zřejmě jednat spíše o obchodně právní závazkový vztah, nežli o pracovněprávní potažmo občanskoprávní vztah.

K tomu konkrétně doc. JUDr. Jan Pichrt, Ph.D. uvádí cit. „zde je vhodné upozornit, že výše uvedený komplex smluv potřebných k realizaci agenturního zaměstnávání obsahuje **v sobě též určité prvky obchodně právní** a je tak jedním z příkladů stále se **prohlubujícího sblížení pracovního práva s právem obchodním** v určitých vztyčných bodech vztahu mezi dvěma podnikateli (agenturou práce a uživatelem,) při jejich podnikatelské činnosti, není rozhodně

vztahem pracovněprávním, to bez ohledu na to, jak „zdařile“ respektive „komplexně“, je v úvodních ustanovení zákoníku práce provedeno vymezení pracovněprávních vztahů ...[\[2\]](#)

Dále pak dodal konstatování toho cit.: *„že vztah mezi agenturou práce a uživatelem je vztahem povahy spíše obchodně právní, ostatně obdobná právní úprava předcházející zákoníku práce dokonce v textu příslušného ustanovení (§38a ZPr z roku 1965) v souvislosti s touto dohodou poznámku, která pod čarou odkazovala na § 261 obchodního zákoníku (tj. odkazovala na ustanovení patřící do obecných ustanovení o obchodních závazkových vztazích), patrně jako výraz toho, že zákonodárce si uvědomoval problematičnost, resp. nemožnost upravit vyčerpávajícím způsobem tuto dohodu (svojí povahou spíše obchodněprávní), pouze v oblasti pracovního práva vypouštěním tohoto odkazu ve stávajícím zákoníku práce zajisté ke změně povahy této smlouvy dojít nemohlo.*[\[3\]](#)

S výše uvedenými závěry nelze než souhlasit, ale s drobným korektivem, který docent Pichrt sám uvedl v komentáři k Zákoníku práce[\[4\]](#) s cituji *„je však pro úplnost nutné v této souvislosti dodat, že si lze představit i ne příliš časté případy, kdy uživatel nebude podnikatelem a na vztah mezi agenturou a uživatelem bude v takovém případě zřejmě potřebné nazírat zejména prizmatem práva občanského.“*

Závěr, že agentura práce, resp. skutečnost, že mezi agenturou zaměstnání a uživatelem pracovní síly vzniká vztah povahy cit. „spíše obchodně právní“ stojí tudíž za hlubší právní analýzu. Víceméně se tento názor opírá pouze o poznámku pod čarou ve starém zákoníku práce § 38a) zák. práce z roku 1965, nicméně odkaz pod čarou nemá žádnou závaznou právní sílu, ačkoliv z této skutečnosti lze z jisté skutečnosti dovozovat zákonodárcovu vůli označit, resp. považovat takovýto právní vztah za obchodně právní.

III.

Pokud se jedná o posouzení a označení právního vztahu agentury práce a uživatele za právní vztah obchodně právní či pracovněprávní, je nezbytné svoji pozornost zaměřit zejména k obchodnímu zákoníku zák.č. 513/1991 Sb. v platném znění (dále jen „ObchZ“), který počínaje ust. § 261 a násl. označuje výslovně ty právní vztahy, které jsou obchodně právními vztahy a jako takové podléhají obchodně právní úpravě. Z výše uvedeného je nezbytné vycházet, když nepochybně není vztah mezi uživatelem a agenturou práce vztahem pracovněprávním, tuto tezi lze jednoznačně vyloučit, když jednak za a) takto založený právní vztah není označen jako pracovněprávní, tzn. není to žádný z právních vztahů, který by byl svojí podstatou subsumovatelný pod jeden ze vztahů označený v taxativním výčtu v ust. § 1 písm. a) až písm. e) ZPr. Odpověď na tuto otázku je tak nezbytné hledat v právních předpisech, které jsou ve vztahu k zákoníku práce subsidiárním, v občanském zákoníku a obchodním zákoníku. Pokud se jedná o obchodní zákoník a odpověď na otázku zda-li je právní vztah agentury zaměstnání agentury práce a uživatele vztahem obchodněprávní, musí takto založený vztah naplňovat znaky obchodněprávních vztahů vyjmenovaných v ust. § 261 a násl. ObchZ. Ustanovení § 261 ObchZ, upravuje tzv. relativní obchodní závazkové vztahy, absolutní obchody a fakultativní obchody mj. V ust. § 261 odst. 1 ObchZ jsou upraveny tzv. relativní obchodnězávazkové vztahy. Právní vztah musí splňovat několik zákonem vymezených specifických znaků k tomu, aby byl právní vztah označitelný za obchodněprávní, v tomto případě o realitní obchodněprávní vztah. Musí se jednat za a) o závazkový právní vztah, který vznikl mezi podnikateli, tudíž musí vždy zákonitě být závazkový vztah mezi agenturou práce a uživatelem vztahem mezi podnikateli, aby byl podřaditelný pod ust. § 261 odst. 1 ObchZ. Za b) cit. *„jestliže při jejich vzniku je zřejmé s přihlédnutím ke všem*

okolnostem, že se týkají jejich podnikatelské činnosti“. V překladu se tedy musí jednat o podnikatelskou činnost obou dvou subjektů. Vzhledem k tomu je nezbytné vysvětlit oba dva vztyčné pojmy, jak podnikatele, tak i podnikání.

Pojmem podnikání se rozumí soustavná činnost prováděná samostatně podnikatelem, vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku, to je základní definice podnikání a rovněž v dalším ust § 2 odst. 2 ObchZ je pak vymezen pojem podnikatele, kdy se podnikatelem podle obchodního zákoníku rozumí za a) osoba zapsaná v obchodním rejstříku, za b) osoba, která podniká na základě živnostenského oprávnění, nebo za c) na základě **jiného než živnostenského oprávnění** podle zvláštních právních předpisů, za d) pak osoba, která provozuje zemědělskou výrobu a je zapsána do evidence podle zvláštního předpisu.

Z tohoto vymezení musíme dovést, že agentura práce a uživatel musí vždycky naplňovat tyto definiční znaky, jak subjektu, tak i vlastní činnosti u obou těchto dvou subjektů, tzn. otázka je, zda-li agentura zaměstnání je osobou, která je podřaditelná pod pojem nebo pod vymezení podnikatele podle obchodního zákoníku tak, jak je specifikováno pod písmeny a) až d).

Případá v úvahu pouze kategorie uvedená ad a) a ad c), neboť a číslo 455/1991 Sb. v platném znění, Živnostenský zákon, v části 1., všeobecných ustanovení, hlavy I § 3 odst. 3 písm. r) výslovně vylučuje zprostředkování práce z působnosti živnostenského zákona.

Zprostředkování práce není živností. Pokud je agentura práce v daném případě zapsána v obchodní rejstříku jedná se o podnikatele, nicméně vzhledem ke skutečnosti, že odmítnu VIN výkonu agenturního zaměstnávání je třeba povolení, které vydáváno generálním ředitelstvím Úřadu práce ČR (dříve vydáváno MPSV), jedná se o podnikání osoby na základě jiného než živnostenského oprávnění podle zvláštních právních předpisů, kterým je v tomto případě zákon o zaměstnanosti. Nicméně k tomu, aby se jednálo o podnikatele, nepostačí pouze naplnění znaku podnikatele podle výše uvedeného ustanovení, k tomu musí zákonitě přistoupit i materiální stránka podnikání. Činnost agentury práce musí vykazovat znaky stálosti tak, jak vymezuje ust. § 2 odst. 1 ObchZ, tedy mělo by se jednat o soustavnou činnost prováděnou samotně podnikatelem vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku, zejména nejdůležitější znak podnikání.

Nyní zpět k otázce ust. § 261 ObchZ, neboť jsme vymezili základní prvky podnikání a podnikatele, tzn. že uživatel a agentura práce musí zároveň naplňovat znaky ve smyslu ust. § 2 ObchZ, ale zejména je nezbytné zdůraznit dikci ust. § 261 ObchZ, která výslovně praví, že relativním obchodně právním závazkovým vztahem je takový vztah, který vzniká mezi podnikateli, jestliže při vzniku závazkového právního vztahu je zřejmé vzhledem ke všem okolnostem, že se týká jejich podnikatelské činnosti. Při uzavírání závazkového vztahu mezi agenturou zaměstnání a uživatelem musí být ze všech okolností zřejmé, že se jedná o jejich podnikatelskou činnost nebo činnost přímo související s jejich podnikatelskou činností, tudíž je vyloučeno, aby se jednálo o relativně závazkový právní vztah v případě, že se nejedná mezi nimi o podnikatelský právní vztah, tzn. nejednálo by se o právní vztah, který na obou dvou stranách vzniká za účelem dosažení zisku nebo by se nejednálo o právní vztah vznikající mezi podnikateli tak, jak je specifikováno v ust. § 2 odst. 2 zák. č. 513/1991 Sb v platném znění. Výše uvedeným jsem pouze chtěl poukázat na skutečnost, že se vždy nemusí automaticky jednat o vztah obchodně právní v případě agentury práce a uživatele.

I co se týče uživatele, i v tento nemusí vždy být zákonitě podnikatelem a který by zároveň pracovní síly zaměstnance používal k výkonu své výdělečné činnosti. I tato skutečnost se samozřejmě v praxi vyskytuje.

Dalším z relativních obchodně právních závazkových vztahů jsou závazkové vztahy vymezené ust. § 261 odst. 2 ObchZ, které vznikají mezi státem nebo samosprávním územním jednotkou na jedné straně a podnikateli na straně druhé, tuto právní normu pro specifičnost svých subjektů nelze vztahovat na problematiku agentur práce. Co se týče ust. § 261 odst. 3 ObchZ, zde jsou vyjmenovány absolutní obchodní závazkové vztahy, kde jsou taxativně vyjmenovány právní vztahy, které jsou obchodním zákoníkem povýšeny na obchodněprávní bez ohledu na povahu účastníků a bez ohledu na to, zda-li při jejich podnikatelské činnosti vznikají tyto právní vztahy. Z výše uvedených ustanovení je zřejmé, že ani pod žádný z takovýchto skupin absolutních obchodních závazkových vztahů nelze podřadit vztahy vznikající při uzavření dohody o dočasném přidělení zaměstnance.

Nelze však v praxi vyloučit využití ust. § 262 o fakultativních obchodech, kde vzájemnou shodnou vůlí smluvních stran lze založit působnost obchodního zákoníku na právní vztahy vznikající mezi agenturou práce a uživatelem.

Pokud nejsou naplněna kritéria shora označená v obchodním zákoníku, jsou dané vztahy vznikající mezi uživateli a agenturami práce nepochybně vztahy občanskoprávními, které se řídí zák. č. 40/1964 Sb. coby právního předpisu, který je ve vztahu jak k obchodnímu tak i k zákoníku práce subsidiarity. Tento jev se možná v praxi příliš nevyskytuje, nelze však automaticky usuzovat na závěr, že mezi agenturami práce a uživateli vznikají „vždy“ obchodně právní závazkové vztahy, spíše je nezbytné závěr korigovat na „zpravidla“.

* Asistent na katedře pracovního práva Právnické fakulty Západočeské univerzity v Plzni.
Lecturer at the Faculty of Law, University of West Bohemia (Labour Law Department)

[1] Bělina, M. a kol., Pracovní právo, 5. doplněné a podstatně přepracované vydání 2012, vydavatelství C.H.Beck, rok 2010, s. 640, ISB 978-80-7400-405-6

[2] Bělina, M. a kol., Pracovní právo, 5. doplněné a podstatně přepracované vydání 2012, vydavatelství C.H.Beck, rok 2010, s. 640, ISB 978-80-7400-405-6, str. 531

[3] Bělina, M. a kolektiv, Pracovní právo, 5. doplněné a podstatně přepracované vydání 2012, vydavatelství C.H.Beck, rok 2010, s. 640, ISB 978-80-7400-405-6, str. 533

[4] Bělina, M a kol., Zákoník práce. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. BECK. R. 2010.708 s.